

13.7.1996 günlü, 22695 sayılı RG.'de yayımlanan karara ilişkin DÜZELTME : 17.7.1996 günlü, 22699 sayılı RG.'nin 12. sayfasının üstten 13. satırında (16.6.1983 günlü, 2843), 6.10.1983 günlü, 2908... olarak düzeltilmiştir. Düzeltme karara işlenmiştir.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1996/6

Karar Sayısı : 1996/6

Karar Günü : 14.2.1996

R.G. Tarih-Sayı :13.07.1996-22695

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Giresun Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı "Dernekler Kanunu"nın 5. maddesinin 11. bendinin, Anayasa'nın 11., 25. ve 26. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Giresun Halkevleri Derneği'nin olağanüstü genel kurulunda verdikleri siyasal içerikli önerenin kabûl edilmesi nedeniyle Dernekler Yasası'nın 5. ve 37. maddeleri yoluyla 76. maddesine göre cezalandırılmaları için yönetim kurulu üyeleri hakkında açılan kamu davasının duruşmasında; Anayasa'nın derneklerin siyasî faaliyette bulunmasını yasaklayan 33. maddesinin 4121 sayılı Yasa'yla değiştirilmesinden sonra davada uygulanması gereken kuralın Anayasa'nın 11. maddesine aykırı duruma geldiği ve iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gidilmesi yolundaki savının ciddi olduğu kanısına varan Mahkeme, 2908 sayılı Yasa'nın 5. maddesinin 11. bendinin iptali istemiyle başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

2908 sayılı Yasa'nın iptali istenen 5. maddesinin 11. bendi şöyledir:

"Madde 5.- ...

11- Belli bir siyasî partiyi desteklemek veya aleyhinde çalışmak, siyasî partiler arasında işbirliği sağlamak, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği, mahallî idareler veya mahalle muhtarlığı veya ihtiyar heyeti seçimlerinde bir siyasî partiyi veya adaylarından birini veya birkaçını veya bağımsız bir adayı veya adayları desteklemek veya kazanmalarını önlemek veya bunlar arasında işbirliği sağlamak dahil olmak üzere, her türlü siyasî faaliyette bulunmak ve sendikalarla kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya vakıflarla bu amaçla ortak hareket etmek,

12- ...

13- ...

Amacıyla dernek kurulması yasaktır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'nin dayandığı Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

2- "MADDE 25.- Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."

3- "MADDE 26.- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz. Bu yasağa aykırı yazılı veya basılı kâğıtlar, plâklar, ses ve görüntü bandları ile diğer anlatım araç ve gereçleri usulüne göre verilmiş hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin emriyle toplattırılır. Toplatma kararını veren merci bu kararını, yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Hâkim bu uygulamayı üç gün içinde karara bağlar.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz."

C- İlgili Anayasa Kuralı

Olayla doğrudan ilgili Anayasa maddesi de şudur:

"GEÇİCİ MADDE 15.- 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başkanlık Divanını oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyinin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve

tasarruflarından dolayı haklarında cezaî, malî veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz.

Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarrufta bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır.

Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi'nce yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından bu evrede başka hususlar üzerinde durulmadan inceleme raporu, dâva dosyası ve ekleri, iptali istenen yasa hükmü ve dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu, 7.10.1983 günlü, 18184 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2.3.1988 günlü, 3415 sayılı Yasa'yla yapılan değişiklikle 5. madde dışarda kalmış, 12.4.1991 günlü 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 23. maddesiyle de 5. maddenin 7. ve 8. bendleri yürürlükten kaldırılmış, 11. bend ise olduğu gibi bırakılmıştır.

Anayasa'nın geçici 15. maddesinde, 12 Eylül 1980'den, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk Milleti adına kullanan Millî Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı yasaların Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulamayacağı öngörülmektedir. Bu durumda, 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Yasa'nın Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez.

7.11.1982 günlü, 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın halkoyu ile kabulünden sonra yapılan ilk seçimler sonucu oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı 6.12.1983'de toplanmıştır.

Anayasakoyucunun, söz konusu kural ile Millî Güvenlik Konseyi'nin yasama yetkisini tek başına ya da Danışma Meclisi'yle birlikte kullandığı dönemde çıkarılan yasalar ve kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve yapılan işlemleri Anayasa Mahkemesi'nin denetimi dışında tutmak amacıyla olduğu açıktır.

27.10.1980 günlü, 2324 sayılı "Anayasa Düzeni Hakkında Kanun"un 4. maddesinde; "Millî Güvenlik Konseyinin bildiri ve kararlarında yer alan ve yer alacak olan hükümlerle 12 Eylül 1980 tarihinden sonra çıkarılan ve çıkarılacak olan Bakanlar Kurulu kararnamelerinin ve üçlü kararnamelerin yürütülmesinin durdurulması ve iptali" isteminin ileri sürülemeyeceği öngörülmekte, 6. maddesinde de; "Millî Güvenlik Konseyinin Bildiri ve Kararlarında yer alan ve alacak olan hükümlerle Konseyce kabul edilerek yayımlanan ve yayımlanacak olan kanunların 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Anayasa hükümlerine uymayanları Anayasa değişikliği olarak ve yürürlükteki kanunlara uymayanları da kanun değişikliği olarak yayımlandıkları tarihte ve metinlerinde gösterilen tarihlerde yürürlüğe girer" denilmektedir. Buradaki amaç, hiç kuşkusuz, olağanüstü dönemin olağanüstü koşullarının gerektirdiği

işlemlerin yürütülmesini hukuksal yollara başvurarak engellemekten korumaktır. Hukuksal yönden kimi aykırılıkları olsa bile geçerliğini sağlamaktır. Anayasa Düzeni Hakkında Yasa, 1982 Anayasası'nın geçici 3. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığından Anayasa'nın geçici 15. maddesinin konulmasına gerek duyulmuştur.

Anayasa'da belirli konuları düzenleyen genel kurallar yanında, özel kurallara da yer verilmiştir. Bir konu, özel kurallarla düzenlenmemişse sorunların çözümünde genel kuralları uygulanır. Ancak, o konuda özel düzenlemeler varsa artık genel kurallara başvurulmaz.

Anayasa kuralları etki ve değer bakımından eşit olup hangi nedenle olursa olsun birinin ötekine üstün tutulmasına olanak bulunmadığından, bunların bir arada ve hukukun genel kuralları gözönünde tutularak uygulanmaları zorunludur. Sözü edilen geçici 15. maddenin de bir Anayasa kuralı olarak, Anayasa'da yer almış bulunan diğer kurallarla etki ve değer bakımından eşit olduğunda kuşku yoktur. Anayasa'da belli bir konuyu düzenleyen özel kural varken, o konuyu da kapsamı içine alabilecek nitelikte bir genel kural bulunsa bile onun değil, konuya özgü Anayasa kurallarının uygulanması gerekir.

Söz konusu maddenin, "Geçici madde" olarak adlandırılmış bulunması etki ve değer bakımından Anayasa'nın öteki maddelerinden daha zayıf ve önemsiz olduğu biçimde yorumlanmasına neden olamaz. Çünkü, geçici maddeler genellikle geçiş dönemlerine ilişkin işlemlerin uygulama yöntemini ve kapsamını gösteren ayırık hükümleri içerirler. Hukukta genel kural olarak, yasalar, yayımından sonraki olaylara ve durumlara uygulanırlar. Bu ilkenin en çarpıcı ayrıklığı, yasalardaki geçici kurallardır. Bu nedenle yasaların geçici maddeleri ile esas maddeleri arasında çelişiklik varsa, özel niteliği nedeniyle, esas maddeden önce uygulanırlar. Çünkü, yasakoyucu, kuralın ayrıklığında kamu yararı görmüştür. Özel düzenlemenin genel düzenlemeden önce geleceği hukukun genel bir ilkesidir. Bir yasada öncelik alan geçici maddeler uygulanıp sonuçları tümüyle alındıktan sonra yürürlükten kalkmış olurlar. Aksi takdirde, yasalardaki geçici maddeler, yasanın bir ayrıklık olarak kapsadıkları konularla birlikte geçerliliklerini sürdürürler. Başka bir anlatımla yasakoyucu, kamu hizmetinin niteliği ve yasama politikasının gereği olarak ayırık kurallar koyabilir.

Yasa metnlerinin, kullanılan sözcüklerin, hukuk dilindeki anlamlarına göre anlaşılması gerekir. Yasa kuralının, günün sosyal ve ekonomik gerekleriyle çeliştiği sanılsa bile, yürürlükte kaldığı sürece uygulanması hukukun gereğidir. Kimi gerekçelerle bu kuralın dışına çıkılması, metninin anlamlarından başka biçimlerde yorumlanması, metnin bir tür düzeltilmesine kalkışılması, aslında yasada olmayanı yasaya yakıştırmak ve yorum yoluyla amacını değiştirmek ya da yasakoyucunun yerini almak olur.

Anayasa'nın uluslararası antlaşmaları uygun bulma ile ilgili 90. maddesinin son fıkrasında "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz." denilmektedir. Bu ve geçici 15. maddede düzenlemesi, Anayasa'da yer alan genel hukuk ilkelerinin ayrıklığını oluşturan kurallardır.

Geçici 15. madde kapsamındaki, olağanüstü yönetimin olağanüstü koşulları altında çıkarılan yasalarla yasa hükmündeki kararnamelerin geçilen demokratik düzen içinde değiştirilmesine ya da yürürlükten kaldırılmasına değin Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmamasında kamu yararı görülmüştür. Ancak, yasakoyucu, siyasal ve sosyal gelişmelere ve gereksinimlere göre, söz konusu yasal kurallardan gerekli gördüklerini değiştirebileceği ya da kaldırabileceği gibi Anayasa'da öngörülen koşullara uyarak Anayasa'daki geçici maddeleri

de kaldırabilir. Bunun dışında, yorum yoluyla Anayasa'nın, geçici 15. maddesinin etkisiz duruma getirilmesi olanaksızdır.

Anayasa, geçici 15. maddesi ile bir dönemin yasama işlemlerinin Anayasa'ya aykırılığı savında bulunulması yasaklanmıştır. Ancak, bunların hukuk devleti ilkesine uygun biçimde yargı denetimine açılması, Anayasa'ya aykırılık savında bulunma ve inceleme yasağının kaldırılmasına bağlı olup bu da Anayasa'nın 87. maddesi uyarınca doğrudan yasama organının görev ve yetkisi kapsamına girmektedir.

Bu durumda söz konusu kural hakkında, Anayasa'ya aykırılık savında bulunulmasına Anayasa'nın geçici 15. maddesi olanak vermediğinden itirazın, başvuran Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

V- SONUÇ

6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 5. maddesinin onbirinci bendi, Milli Güvenlik Konseyi yönetimi döneminde çıkarıldığından Anayasa'nın Geçici 15. maddesinin son fıkrası kapsamında bulunmakla Anayasa'ya aykırılık savıyla iptali istenemeyeceği için itiraz yolunu izleyen Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle başvurunun REDDİNE,

14.2.1996 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER
Üye	Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN
Üye	Üye	Üye
Sacit ADALI	Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL
Üye		Üye
Mustafa YAKUPOĞLU	Fulya KANTARCIOĞLU	